

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів вищої освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України

Про стан травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти за 2022 рік

Шановні колеги!

На виконання пункту 5 розділ IV Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) від 16.05.2019 № 659, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13 червня 2019 р. за № 612/33583, в МОН проведено аналіз стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти за 2022 рік.

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України та введення воєнного стану 24 лютого 2022 р., строк дії якого продовжено Указом Президента України від 6 лютого 2023 р. № 58/2023, пов'язаними з цим значними руйнуваннями закладів освіти та іншої інфраструктури, змінами в проведенні освітнього процесу, що стало викликом для системи освіти України в частині забезпечення безпечного освітнього середовища, МОН, місцеві органи виконавчої влади та заклади освіти здійснюють відповідні кроки щодо законодавчого, нормативно-правового врегулювання питань, направлених на забезпечення безпечного функціонування закладів освіти, організації освітнього процесу, оновлення змісту освіти, захисту прав здобувачів освіти та працівників.

МОН № 1/3564-23 від 13.03.2023

Підписав: Шкарлет Сергій Миколайович

Сертифікат: 58E2D9E7F900307B04000000F1702F00E3E4A000

Дійсний: з 17.02.2022 13:05:03 по 17.02.2024 13:05:03

За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності, що належать до сфери управління МОН, у 2022 році серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти обліковано:

1379 нещасних випадків із здобувачами освіти під час освітнього процесу, у тому числі 5 випадків із смертельними наслідками;

575 нещасних випадків невинного травматизму із смертельними наслідками, що трапилися із здобувачами освіти у побуті, у тому числі 272 дитини загинуло внаслідок терористичних дій російської федерації;

99 нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві серед працівників закладів освіти, підприємств, установ та організацій, у тому числі 7 випадків із смертельними наслідками.

Покращення стану травматизму серед учасників освітнього процесу можливо у разі комплексного підходу кожного до проблем профілактики травматизму на всіх рівнях та має включати не тільки внесення змін у законодавчі та нормативно-правові акти й набуття практичних безпекових навичок у всіх сферах діяльності, а також необхідно змінити ставлення кожного до особистої безпеки, усвідомлення, що запорукою безпеки є неухильне дотримання всіма учасниками освітнього процесу встановлених правил поведінки. За таких умов зможемо докорінно змінити ситуацію на краще.

Роботу з профілактики травматизму в закладах освіти необхідно проводити диференційовано, залежно від віку здобувачів освіти. Заходи щодо профілактики травматизму повинні включатися в план виховної роботи, який контролюється керівництвом закладу освіти, спрямовуються на профілактику травматизму та проводиться в позаурочний час. Знання та навички, отримані в закладі освіти, закріплюються в повсякденному житті. Основна увага дорослих має бути направлена на попередження дорожньо-транспортного травматизму, а також на навчання дітей безпечному виконанню різних господарських робіт.

З метою профілактики травматизму серед учасників освітнього процесу та працівників закладів освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН, пропонується:

провести аналіз травматизму серед здобувачів освіти та працівників, визначити закономірності виникнення нещасних випадків, розробити заходи з їх запобігання та профілактики травматизму;

здійснювати моніторинг стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти, підприємств установ та організацій, під час освітнього процесу, виробництва та у побуті, його причин та наслідків з подальшим оприлюдненням результатів такого моніторингу на відповідних інтернет-ресурсах та у спеціальних виданнях;

включити в плани виховної роботи заходи із попередження травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу та у побуті, а також формування стійких здоровозбережувальних компетентностей здобувачів

освіти, навичок безпечної поведінки в приміщеннях, коридорах і рекреаціях закладів освіти, на вулиці, дорогах, біля водойм та вдома;

здійснювати постійний контроль за відповідністю умов навчання санітарно-епідеміологічним нормам;

проводити інструктажі з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності з учасниками освітнього процесу та працівниками у терміни та у відповідності до законодавства України та нормативно-правових актів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності;

регулярно проводити профілактичні бесіди із здобувачами освіти та їх батьками про необхідність дотримання правил поведінки як у закладі освіти, так і в побуті;

сприяти підготовці та випуску збірників, бюлетенів, інформаційно-аналітичних матеріалів у друкованих засобах масової інформації про причини і наслідки аварій і нещасних випадків у побуті, а також про заходи з профілактики травматизму невиробничого характеру, що здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади;

розглянути можливість:

включення видатків на здійснення заходів з профілактики травматизму серед учасників освітнього процесу до складу відповідних бюджетних програм;

залучення профільних громадських організацій до участі у вирішенні питань безпеки життєдіяльності, зокрема безпеки дорожнього руху, пожежної безпеки, безпеки на залізничному транспорті та водних об'єктах;

створення циклу теле- і радіопередач для висвітлення питань безпеки життєдіяльності, зокрема безпеки дорожнього руху, пожежної безпеки, безпеки на залізничному транспорті та водних об'єктах, методів надання першої домедичної допомоги при травмах, опіках, отруєннях, а також для формування учасників освітнього процесу прагнення до здорового та безпечного способу життя, негативного ставлення до тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотиків, забезпечення належного виховання дітей і підлітків.

Вважати виконання завдань щодо попередження травматизму серед учасників освітнього процесу одним з першочергових завдань керівників всіх рівнів задля забезпечення прав учасників освітнього процесу на безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці.

Додаток: на 17 арк.

З повагою

Міністр

Сергій ШКАРЛЕТ

АНАЛІЗ стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти за 2022 рік

1. Загальна характеристика системи закладів освіти, що належить до сфери управління Міністерства освіти і науки України

На сьогодні в системі безпеки життєдіяльності все більше місця займає дитячий травматизм. Проблема профілактики травматизму серед здобувачів освіти стає предметом особливої стурбованості широкого кола осіб і працівників різних спеціальностей. Пояснення даним фактам можна шукати як з боку халатної поведінки працівників закладів освіти та батьків, так і з боку сучасних тенденцій дитячого розвитку.

Формуванню культури фізичного здоров'я серед здобувачів освіти багато часу приділяється в сучасній педагогіці. Професійні знання, навички і робота вчителя повинні бути спрямовані на запобігання нещасним випадкам та травмам, які стали одним з головних факторів, що загрожують життю і здоров'ю дітей.

Велику роль у запобіганні травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти має аналіз і, головне, своєчасне доведення його результатів до всіх закладів освіти та всіх працівників.

Метою аналізу травматизму є визначення закономірності виникнення нещасних випадків, розробка заходів з їх запобігання та профілактики травматизму, у зв'язку з чим потрібно систематично аналізувати й узагальнювати причини травматизму.

При проведенні аналізу застосовуються статистичні відомості травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладу освіти. У ході аналізу визначались причини та характер нещасних випадків, найнебезпечніші види діяльності та процеси, виявлялись загальні тенденції дитячого травматизму під час освітнього процесу та у побуті.

На сьогодні галузь освіти серед решти галузей національної економіки має найбільш розширену мережу закладів та установ, що охоплює всю територію України. До сфери управління Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) належить **майже 25,8 тис** закладів освіти державної та комунальної форми власності, в яких навчається **більше 6,2 млн** здобувачів освіти та працює **майже 1,2 млн** працівників.

2. Узагальненна характеристика роботи щодо попередження травматизму серед учасників освітнього процесу

Питанням охорони праці, безпеки життєдіяльності, створення належних санітарно-гігієнічних умов, профілактики травматизму у закладах освіти приділяється значна увага керівників усіх рівнів та суспільства вцілому.

На виконання Законів України «Про охорону праці», «Про дорожній рух», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Кодексу цивільного захисту України, Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом МОН від 26.12.2017 № 1669, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України (далі – Мін'юст) 23 січня 2018 року за № 100/31552, МОН, органами управління освітою місцевих органів виконавчої влади, закладами освіти, підприємствами, установами та організаціями, що належать до сфери управління МОН, організовується та планується виконання заходів щодо попередження, запобігання та зниження рівня травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти під час освітнього процесу та в побуті.

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України та введення воєнного стану 24 лютого 2022 р., строк дії якого продовжено Указом Президента України від 6 лютого 2023 р. № 58/2023, пов'язаними з цим значними руйнуваннями закладів освіти та іншої інфраструктури, змінами в проведенні освітнього процесу, що стало викликом для системи освіти України в частині забезпечення безпечного освітнього середовища, МОН, місцеві органи виконавчої влади та заклади освіти здійснюють відповідні кроки щодо законодавчого, нормативно-правового врегулювання питань, направлених на забезпечення безпечного функціонування закладів освіти, організації освітнього процесу, оновлення змісту освіти, захисту прав здобувачів освіти та педагогічних працівників.

З метою збереження життя і здоров'я всіх учасників освітнього процесу освітній процес в закладах освіти наприкінці 2021/2022 навчального року здебільшого був організований у дистанційному режимі.

За результатами наради, проведеної 7 червня, щодо підготовки закладів освіти до 2022/23 навчального року, забезпечення проходження ними осінньо-зимового періоду 2022/23 року, створення безпечних умов перебування у закладах освіти дітей, учнів, студентів і працівників з урахуванням збройної агресії російської федерації, на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 10.06.2022 № 14529/0/1-22 та протокольного рішення наради (в режимі онлайн, проведеної 20 липня) під головуванням Прем'єр-міністра України від 23.07.2022 № 19202/0/1-22 стосовно здійснення заходів, спрямованих на забезпечення готовності до нового навчального року, зокрема приведення фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти у готовність до використання за призначенням була організована відповідна робота на всіх рівнях системи управління.

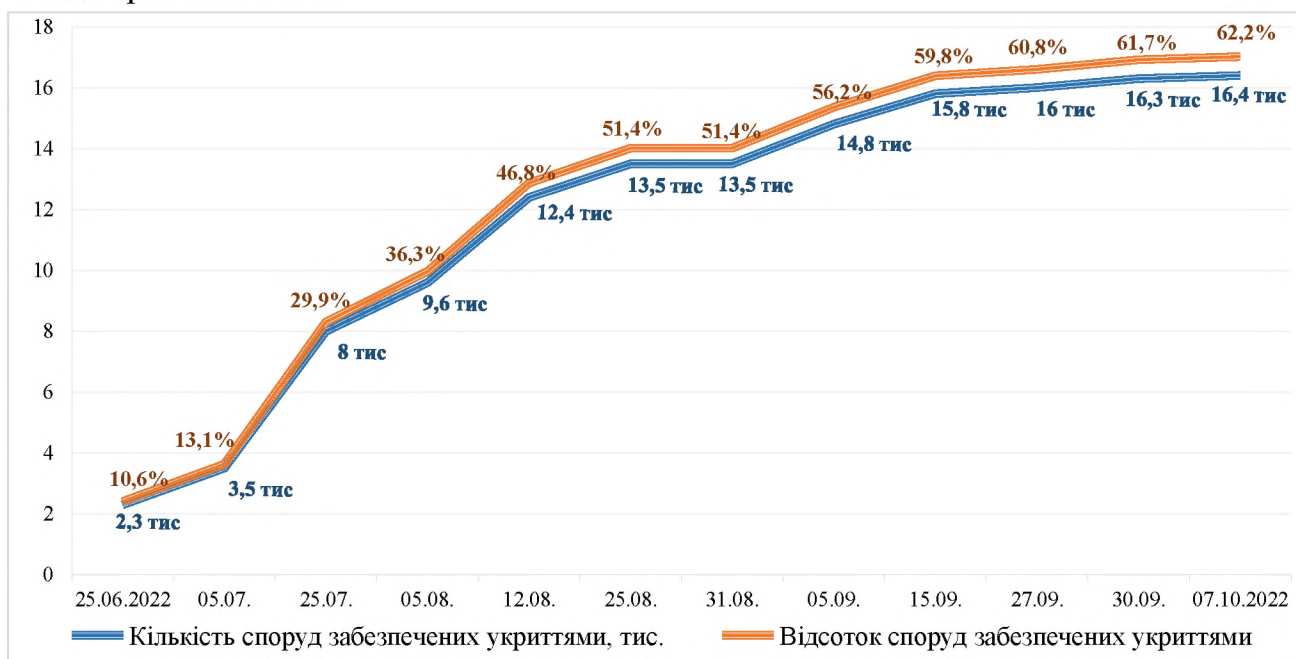
В усіх регіонах за виключенням тимчасово окупованих територій, зон ведення бойових та стабілізаційних дій здійснювалась робота комісій з огляду (оцінки) будівель (споруд, приміщень) з метою визначення можливості організувати освітній процес у звичайному режимі «офлайн», наявності та придатності до використання укриттів фонду захисних споруд цивільного захисту. До участі в яких було залучено фахівців місцевих органів і підрозділів ДСНС, а також структурних підрозділів з питань цивільного захисту та освіти

місцевих військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування та закладів освіти.

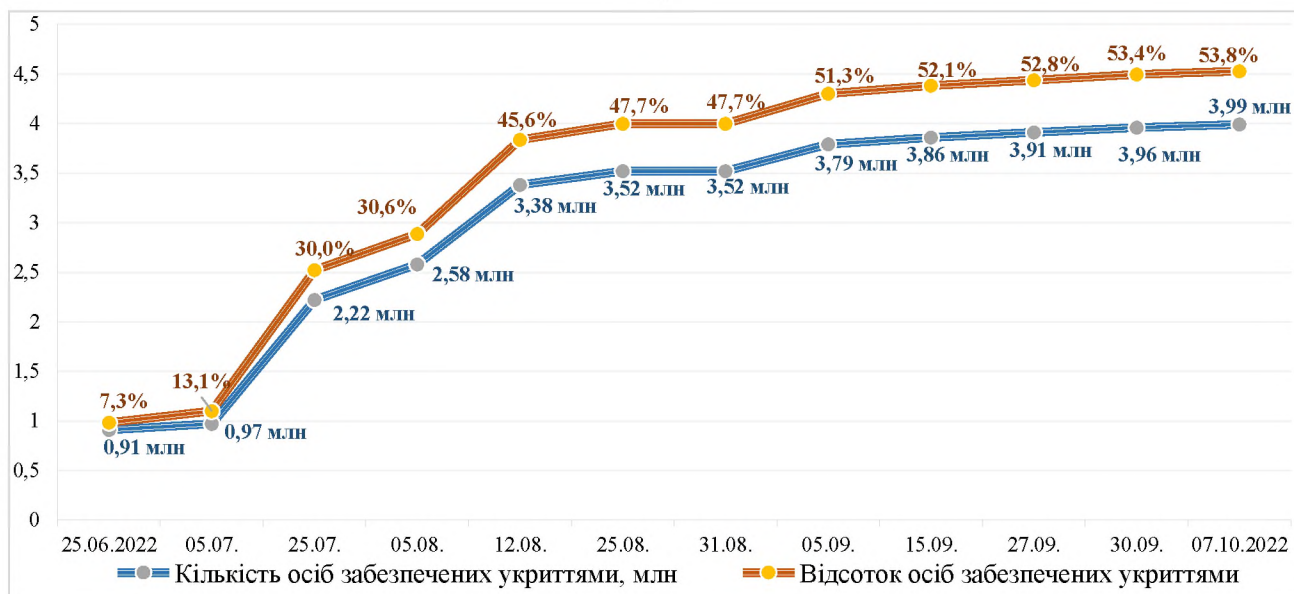
Станом на **07 жовтня 2022 року** за інформацією місцевих органів виконавчої влади попередньо було визначено **26,4 тис. об'єктів (будівель) закладів освіти**, де планувалось організувати освітній процес, усіх рівнів, відомчої належності та форми власності із загальною чисельністю учасників освітнього процесу **майже 7,42 млн. осіб** (кількість таких об'єктів закладів освіти та учасників освітнього процесу у них постійно уточнювались). У переважній більшості регіонів України (17 областей) було повністю завершено проведення комісійних обстежень об'єктів закладів освіти за показниками забезпеченості учасників освітнього процесу укриттями фонду захисних споруд цивільного захисту. Загалом було обстежено (оглянуто) більше ніж **25 тис. (95 %) об'єктів (будівель) закладів освіти** за виключенням об'єктів, що розташовані в межах території Донецької, Херсонської, Луганської, Миколаївської, Харківської областей, де подальше проведення комісійних обстежень було не можливо через знаходження закладів освіти на тимчасово окупованих територіях, зонах ведення бойових та стабілізаційних дій або ж такі заклади зруйновано (пошкоджено).

З червня по жовтень 2022 року спільними зусиллями державних та місцевих органів виконавчої влади, закладів освіти, батьків, волонтерів та міжнародних партнерів вдалося підвищити рівень захищеності учасників освітнього процесу та надати можливість **16,4 тис. закладів освіти (більше 62,2%)** надавати освітні послуги в очному режимі. Але місткість наявних укриттів дає можливість надавати освітні послуги в очному режимі на місцях лише **3 995,57 тис. учасників освітнього процесу (53,84 %)**.

Потреба у будівництві нових захисних споруд та облаштування існуючих залишається значною. Динаміка змін від початку зазначеної роботи відображена на діаграмах 1 та 2.

Діаграма. 1. Динаміка кількості укриттів фонду захисних споруд цивільного захисту

Діаграма 2. Динаміка забезпечення учасників освітнього процесу укриттями

З метою координації діяльності із забезпечення закладів освіти спорудами цивільного захисту та приміщеннями, призначеними для укриття учасників освітнього процесу дорученням Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала від 12.12.2022 № 32819/2/1-22 МОН, органам державної влади, місцевим органам виконавчої влади визначено продовжити відповідну роботу щодо покращення стану укриття в закладах освіти.

За інформацією обласних, Київської міської військових адміністрацій станом **на 2 березня 2023 року** до освітнього процесу в очній формі навчання за показниками забезпеченості учасників освітнього процесу об'єктами фонду захисних споруд цивільного захисту **готові 18 630 об'єктів (будівель) закладів освіти**, що становить **66,15 %** від загальної кількості таких об'єктів та дозволяє забезпечити укриття **4 544,07 тис.** учасників освітнього процесу (**55 %**) у них.

У регіонах продовжується комплекс заходів із комісійних обстежень та приведення до вимог нормативних документів наявних приміщень закладів освіти, які можливо використовувати в якості укриттів учасників освітнього процесу. Зокрема, приводяться евакуаційні шляхи у відповідність до норм законодавства; на маршрутах слідування до укриттів встановлюються покажчики руху та таблички біля входу до захисних та інших споруд; встановлюються об'єктові системи оповіщення та сигнально-гучномовні пристрої. Створюються запаси матеріалів, обладнання, інструменту, води та медичних засобів, необхідних для комплектування захисних споруд цивільного захисту.

Безпека учасників освітнього процесу є пріоритетом у прийнятті рішення щодо форм навчання у закладах освіти. З урахуванням безпекової ситуації в регіонах місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, керівниками закладів освіти та батьківськими колективами опрацьовані варіанти щодо роботи конкретного закладу освіти в очному, дистанційному або змішаному режимі.

Органами управління освітою місцевих органів виконавчої влади та МОН за підтримки міжнародних партнерів у 2022 році організовано та проведено підвищення кваліфікації, навчання педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти щодо впровадження гендерного підходу у системі освіти, курсів «Мінна безпека та наслідки війни», «Управління конфліктами», «Європейські практики регулювання професійно-технічної освіти», «Модель електронного навчання», «Оцінювання на основі компетентностей» та інші.

З метою створення безпечних умов перебування у закладах освіти учасників освітнього процесу, з урахуванням збройної агресії російської федерації та організованого початку нового навчального 2022/2023 року керівникам органів управління освітою обласних, Київської міської військових адміністрацій, закладів вищої освіти, що належать до сфери управління МОН, листом МОН від 26.07.2022 № 1/12583-22 «Про оптимізацію виконання заходів з підготовки закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану» було запропоновано інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Крім того, розроблено та направлено органам управління освітою обласних, Київської міської військових адміністрацій рекомендації щодо організації роботи закладів освіти під час правового режиму воєнного стану у 2021/2022 та 2022/2023 навчальних роках листами МОН:

від 07.03.2022 № 1/3377-22 «Про закінчення навчального року в закладах професійної (професійно-технічної) освіти»;

від 21.04.2022 № 1/4334-22 «Про надання рекомендацій стосовно окремих питань завершення 2021/2022 навчального року»;

від 29.06.2022 № 1/7234-22 «Про підготовку до початку 2022/23 навчального року та особливості організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти»;

від 08.08.2022 № 1/8994-22 «Про забезпечення організованого, безпечного і контрольованого початку 2022/2023 навчального року в умовах воєнного стану»;

від 31.08.2022 № 5/624-22 «Про особливості організації освітнього процесу в навчальних центрах при кримінально-виконавчих установах закритого типу у 2022/23 навчальному році»;

від 25.10.2022 № 1/8462-22 «Про рекомендований порядок дій на випадок виникнення загроз соціального та воєнного характеру» – рекомендації щодо алгоритму дій учасників освітнього процесу закладів освіти, що працюють в очному режимі, на випадок загрози виникнення терористичного акту шляхом повідомлення про мінування та одночасної загрози нанесення ракетного або повітряного удару;

від 15.12.2022 № 1/15411-22 «Про організацію та проведення заходів з питань безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу на час зимових канікул».

З метою психологічного супроводу учасників освітнього процесу створено та запроваджено курс підвищення кваліфікації для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу в період воєнного та повоєнного часу», телеграм-канали «Підтримай дитину» та «Подбай про себе», проєкт «Екосистема психологічної допомоги у сфері освіти», а також запровадження досвіду Ізраїлю в українських закладах освіти.

Крім того, на базі державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики» створено «Бібліотеку освітніх інформаційних ресурсів», яка охопила найбільш важливі першоджерела, освітні урядові документи, аналітичні матеріали 2022 року, які спрямовані на широке інформування учасників освітнього процесу та інформаційну безпеку освіти.

На сайтах обласних військових адміністрацій, їх структурних підрозділів, закладів освіти розміщено матеріали щодо правил поведінки населення, зокрема учасників освітнього процесу, під час надзвичайних ситуацій та в умовах бойових дій. Статті відповідної тематики публікуються в місцевих засобах масової інформації, інтернет-виданнях. В закладах освіти проводяться заняття щодо надання долікарської допомоги особам, постраждалим в результаті вибуху, безпечної поведінки під час обстрілів, сучасних засобів ураження, мінної безпеки до яких долучаються всі учасники освітнього процесу.

2. Стан травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти.

Відповідно до пункту 5 розділ IV Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, затвердженого наказом МОН від 16.05.2019 № 659, зареєстрованого в Мін'юсті 13 червня 2019 р. за № 612/33583, (далі – Порядок розслідування) заклади освіти, органи управління освітою місцевих органів виконавчої влади, МОН здійснюють аналіз причин нещасних випадків, що трапилися із здобувачами освіти, розробляють заходи щодо їх запобігання.

Аналіз травматизму проводився за результатами розслідувань нещасних випадків із здобувачами освіти та працівниками закладів освіти, що трапилися під час освітнього процесу, виробництва та у побуті, внаслідок отримання травм, отруєння або інтоксикації. Стан травматизму здобувачів освіти та працівників закладів освіти визначався за результатами розгляду річних звітів з травматизму закладів вищої та фахової передвищої освіти, органів управління освітою обласних та Київської міської військових адміністрацій.

Довідково:

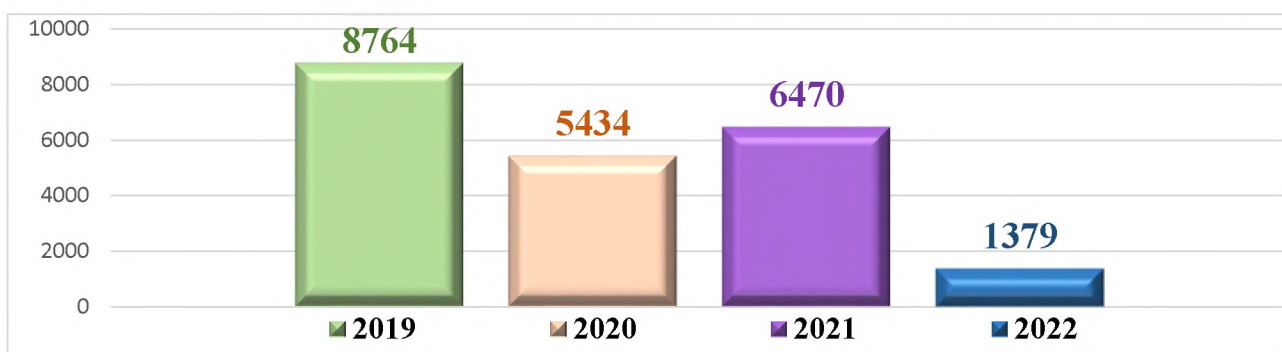
Нещасний випадок – обмежена в часі подія, раптовий вплив небезпечного чинника чи середовища, що сталися під час освітнього процесу, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю чи настала смерть здобувача освіти.

Отруєння або інтоксикація – порушення функцій чи ушкодження органів людини внаслідок дії отрут або токсинів, що потрапили до організму чи утворилися в ньому.

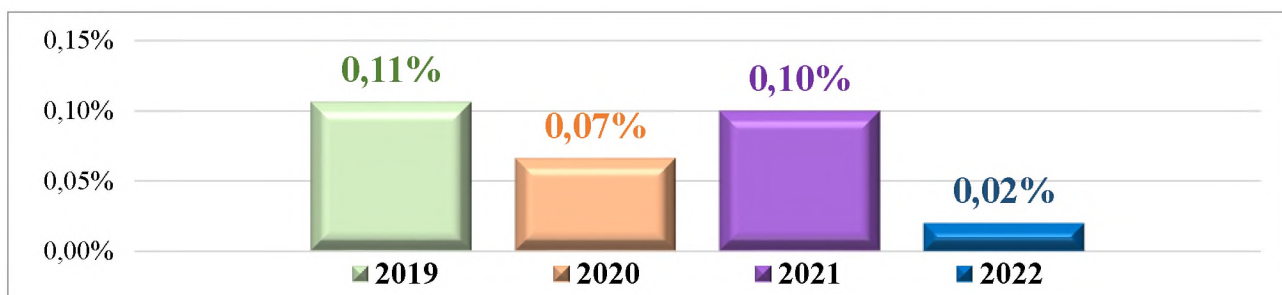
Травма – порушення анатомічної функції тканин або органів людини, спричинене зовнішньою дією або впливом зовнішнього чинника.

2.1. Стан травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу.

За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності, що належать до сфери управління МОН, в період **2019 – 2022 років** під час освітнього процесу було обліковано **22,047 тис. травмованих здобувачів освіти**, у тому числі **21 випадок** із смертельними наслідками (Діаграма 3 та 4).

Діаграма 3. Динаміка кількості нещасних випадків у 2019 - 2022 роках

Діаграма 4. Відсоткова динаміка нещасних випадків у 2019 - 2022 роках

На динаміку отримання травм здобувачами освіти здебільшого вплинули зовнішні причини. Так з переходом закладів освіти на дистанційний режим роботи внаслідок жорстких обмежень задля запобігання розповсюдження гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, а також початком повномасштабної агресії російської федерації кількість травмованих здобувачів освіти значно зменшилось.

Найбільшу кількість нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу у 2022 році, зареєстровано:

Львівська область – 167 випадків (0,04 % від загальної кількості здобувачів освіти);

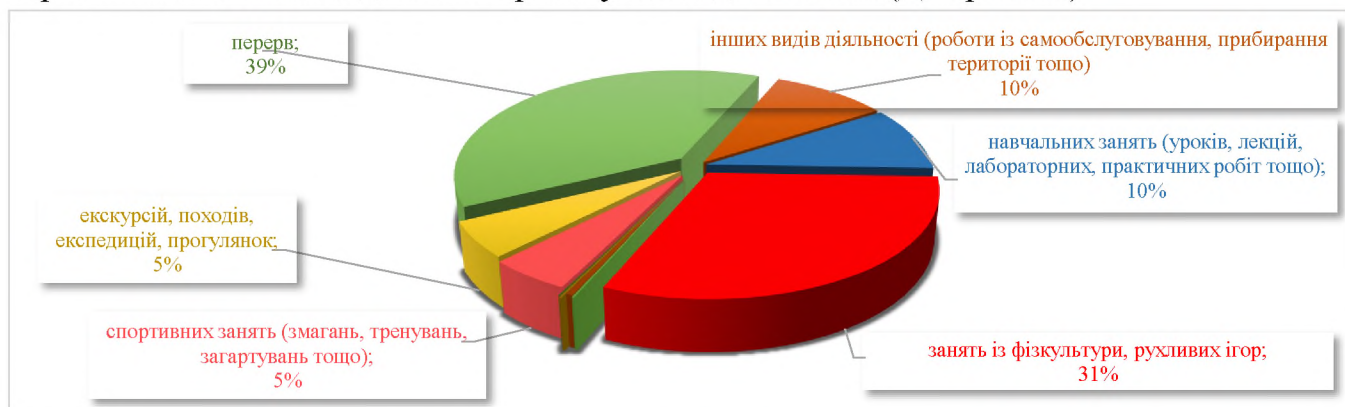
Київ – 154 випадків (0,02 % від загальної кількості здобувачів освіти);

Рівненська область – 116 випадків (0,05 % від загальної кількості здобувачів освіти);

Житомирська область – 85 випадків (0,04 % від загальної кількості здобувачів освіти);

Волинська область – 80 випадків (0,04 % від загальної кількості здобувачів освіти).

За узагальненою статистичною інформацією за період 2019 – 2022 років нещасні випадки із здобувачами освіти під час освітнього процесу, що відбуваються під час перерв та занять із фізкультури та рухливих ігор, є причиною **70 %** всіх дитячих травм у закладах освіти (Діаграма 5).

Діаграма 5. Відсотковий розподіл нещасних випадків за видами діяльності у період з 2019 по 2022 рік

Проте питома вага «дитячих» травм серед травм усього населення України складає близько 27 %. Чому діти травмуються частіше за дорослих? На травмування у дитячому віці впливають рівень виховання, вікові та індивідуально-психологічні особливості дітей, умови їх життя. Доведено, що у 82,5 % випадків причиною травми є поведінка самої дитини і тільки у 17,5 % – наявність «травмонебезпечних ситуацій».

2.2. Стан невиробничого травматизму із смертельними наслідками серед здобувачів освіти

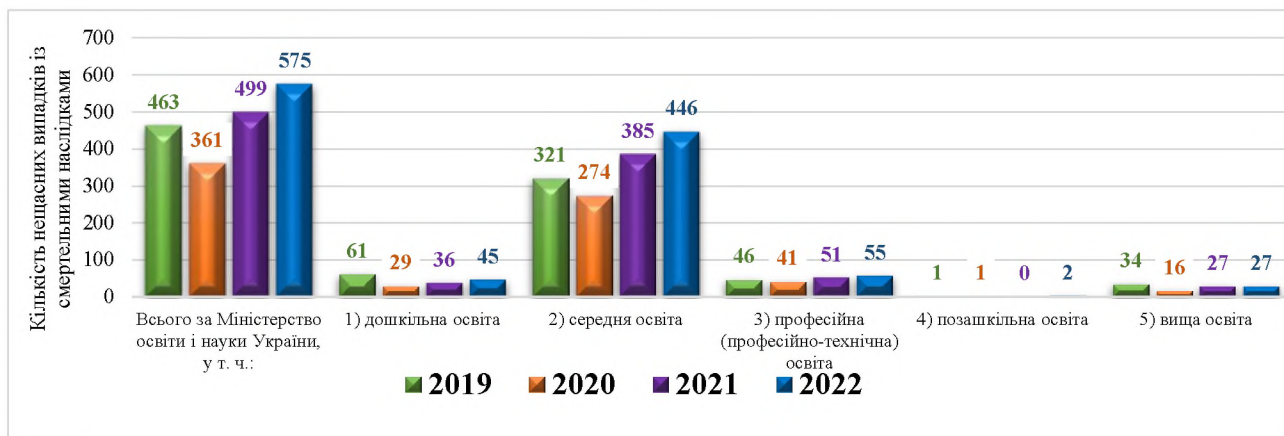
За офіційною інформацією ювенальних прокурорів України внаслідок терористичних дій російської федерації у 2022 році **450 дітей загинули** та понад **863 отримали поранення** різного ступеня тяжкості.

Найбільше постраждало дітей у Донецькій області – 428, Харківській – 267, Київській – 117, Миколаївській – 80, Запорізькій – 78, Херсонській – 74, Чернігівській – 68, Луганській – 65, Дніпропетровській – 39.

Ці цифри не є остаточними, оскільки триває робота щодо їх встановлення у місцях ведення активних бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях.

На виконання пункту 6 розділу IV Порядку розслідування МОН здійснює облік нещасних випадків невиробничого характеру із смертельними наслідками, що трапились із здобувачами освіти у побуті.

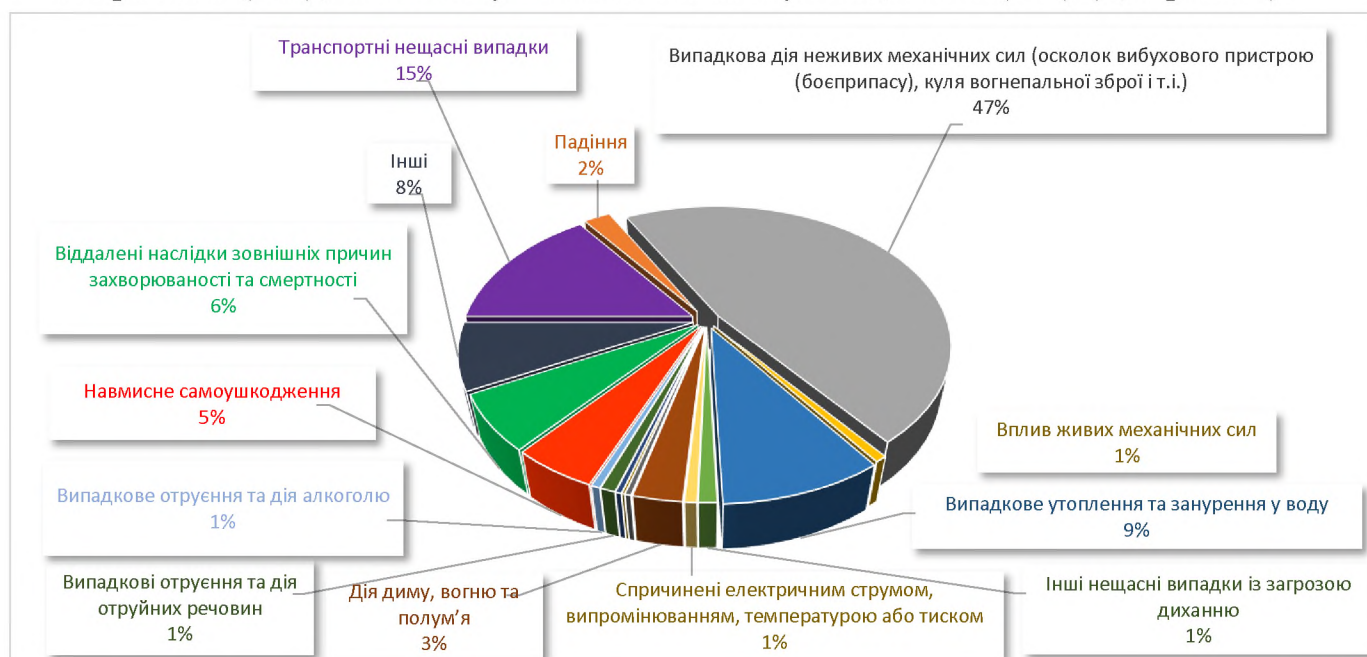
За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності, що належать до сфери управління МОН, в період 2019 – 2022 років **загинуло 1,898 тис здобувачів освіти**, у тому числі **575 дітей загинуло у 2022 році**, з них **272 дитини** – внаслідок терористичних дій російської федерації. (Діаграма 6)

Діаграма 6. Динаміка невиробничого травматизму із смертельними наслідками у 2019 - 2022 роках за структурою освіти

Найбільшу кількість нещасних випадків у 2022 році, які привели до загибелі учасників освітнього процесу у побуті, зареєстровано у Донецькій (124), Львівській (78), Харківській (65) та Київській (45) областях.

Згідно зі статистикою невиробничого травматизму із смертельними наслідками у **2022 році** на першому місці за поширеністю знаходяться нещасні випадки, що пов'язані з наслідками воєнних дій (**47%**), на другому – транспортні нещасні випадки (**15%**), на третьому – випадкове утоплення та занурення у воду (**9%**), на четвертому – віддалені наслідки зовнішніх причин захворюваності та смертності та смертності (**6%**), на п'ятому – навмисне самоушкодження (**5%**) (Діаграма 7).

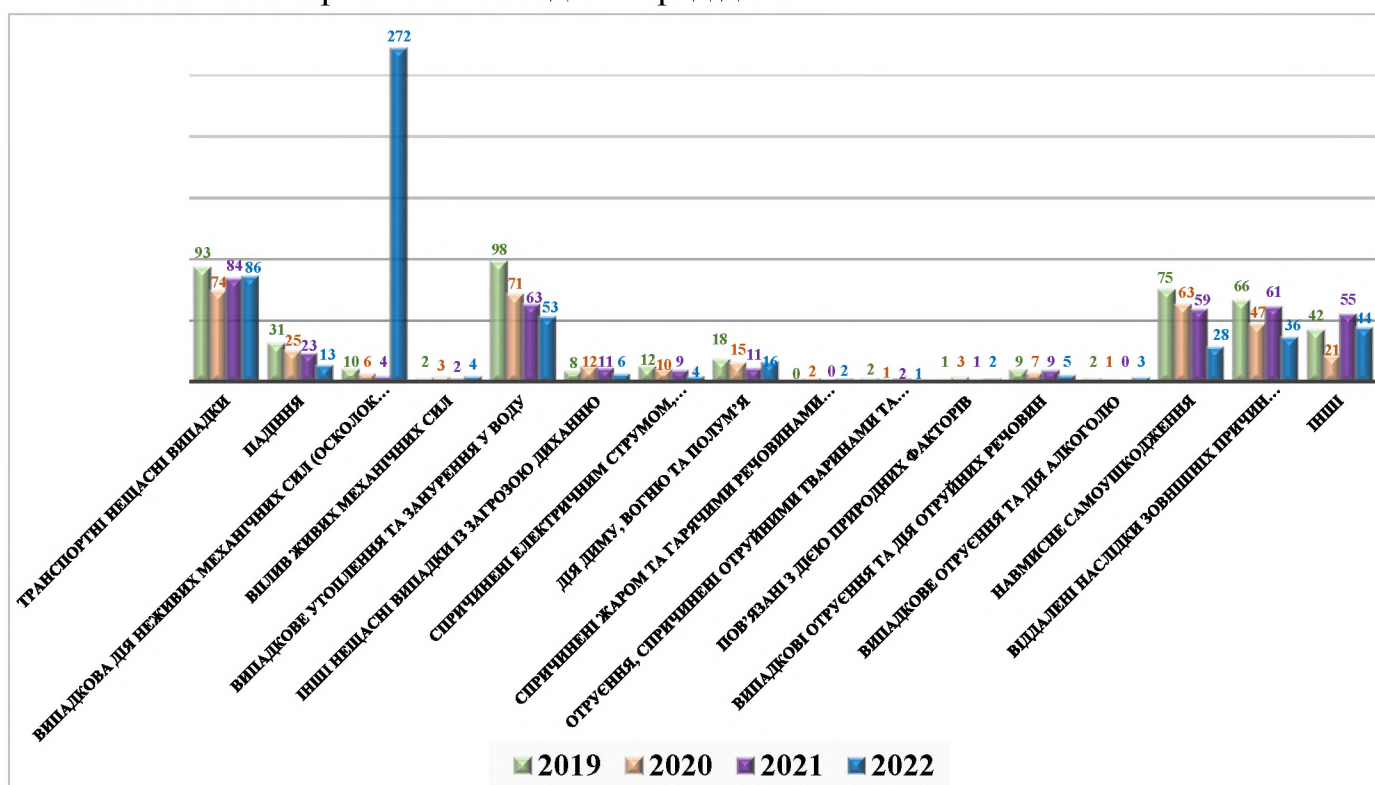

Діаграма 7. Відсотковий розподіл нещасних випадків із смертельними наслідками за причинами їх виникнення у 2022 році

Порівняно з 2021 роком кількість нещасних випадків у 2022 році збільшилась майже в 1,2 раза (з 499 до 575 випадків), при цьому кількість транспортних нещасних випадків збільшилась на 4 (з 82 до 86), що пов'язані з падінням зменшилась у 1,8 раза (з 23 до 13), випадкова дія неживих механічних

сил (осколок вибухового пристрою (боєприпасу), куля вогнепальної зброї і т.і.) збільшилась у 68 разів (з 4 до 272), випадкове утоплення та занурення зменшилась у 1,2 раза (з 63 до 53), дія вогню та полум'я збільшилась у 1,5 рази (з 11 до 16), навмисне самоушкодження зменшилась у 2,1 раза (з 59 до 28), віддалені наслідки зовнішніх причин захворюваності та смертності зменшилась у 1,7 раза (з 61 до 36) (Діаграма 8).

Якщо не брати до уваги нещасні випадки із смертельними наслідками внаслідок воєнних дій, то загальна динаміка травматизму у побуті показує зменшення смертельних випадків серед дітей.

Діаграма 8. Динаміка невиробничого травматизму із смертельними наслідками у 2019 - 2022 роках за причинами їх виникнення

Викликає стурбованість рівень травматизму внаслідок дорожньо-транспортних пригод, нещасних випадків на воді, навмисного самоушкодження та внаслідок зовнішніх причин захворюваності здобувачів освіти.

Крім причин нещасних випадків із смертельними наслідками внаслідок воєнних дій, основними причинами таких випадків можуть бути порушення правил та інструкцій з безпеки життєдіяльності, небажання виконувати вимоги безпеки на вулиці та у побуті, а також нездатність їх виконувати. У віковому аспекті найбільша кількість нещасних випадків припадає на здобувачів освіти віком від 6 до 14 років.

За масштабами, збитками та складністю вирішення проблем травматизму невиробничого характеру із смертельними наслідками є соціально небезпечним явищем.

Ситуація щодо травматизму у побуті потребує: удосконалення системи управління з питань профілактики травматизму невиробничого характеру на всіх рівнях; усвідомлення пріоритетності вимог охорони життя і здоров'я населення

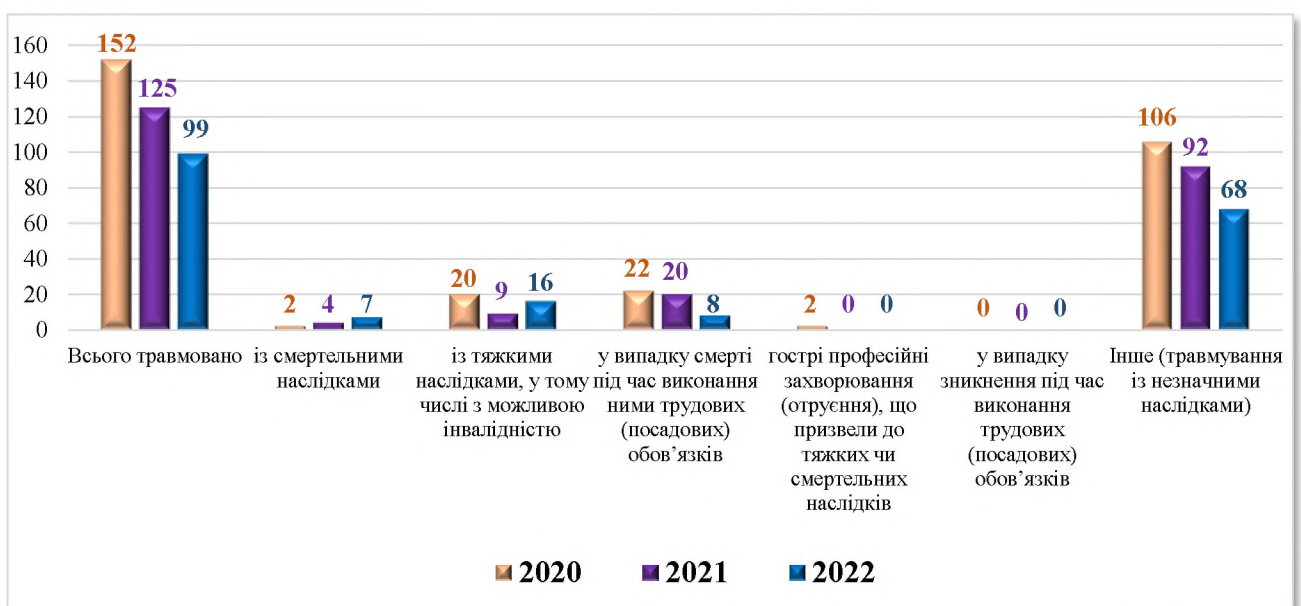
над іншими інтересами; фінансування відповідних попереджувальних заходів у сфері безпеки життєдіяльності; посилення контролю за виконанням заходів з профілактики травматизму невиробничого характеру, планування заходів з пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху, запобігання дитячому травматизму; проведення роз'яснювальної роботи серед населення стосовно профілактики травматизму невиробничого характеру, у тому числі через засоби масової інформації.

2.3. Стан виробничого травматизму серед працівників закладів освіти

За інформацією Фонду соціального страхування України (далі – Фонд) у 2022 році до робочих органів виконавчої дирекції Фонду надійшло та зареєстровано 16 тис повідомлень про нещасні випадки/гострі професійні захворювання (отруєння), що на 47% менше порівняно з 2021 роком.

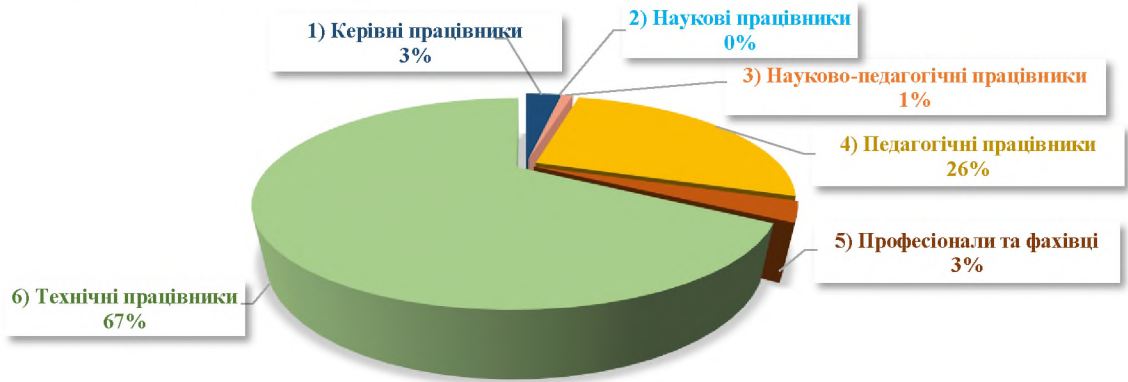
За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності, що належать до сфери управління МОН, у 2022 році зареєстровано 93 потерпілих (з них 7 – із смертельними наслідками) від нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві, на яких складено акти за формою Н-1/П. Порівняно з 2021 роком кількість страхових нещасних випадків зменшилась в 1,3 раза (з 125 до 93), кількість смертельно травмованих осіб збільшилось на 3 (з 4 до 7).

Зменшення показників виробничого травматизму та професійної захворюваності в закладах освіти, підприємствах, установах та організаціях, що належать до сфери управління МОН, у 2022 році обумовлено наслідками, пов'язаними із переведенням закладів освіти на дистанційний режим роботи внаслідок жорстких обмежень задля запобігання розповсюдження гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, а також із повномасштабною збройною агресією. (Діаграма 9).

Діаграма 9. Динаміка виробничого травматизму серед працівників закладів освіти

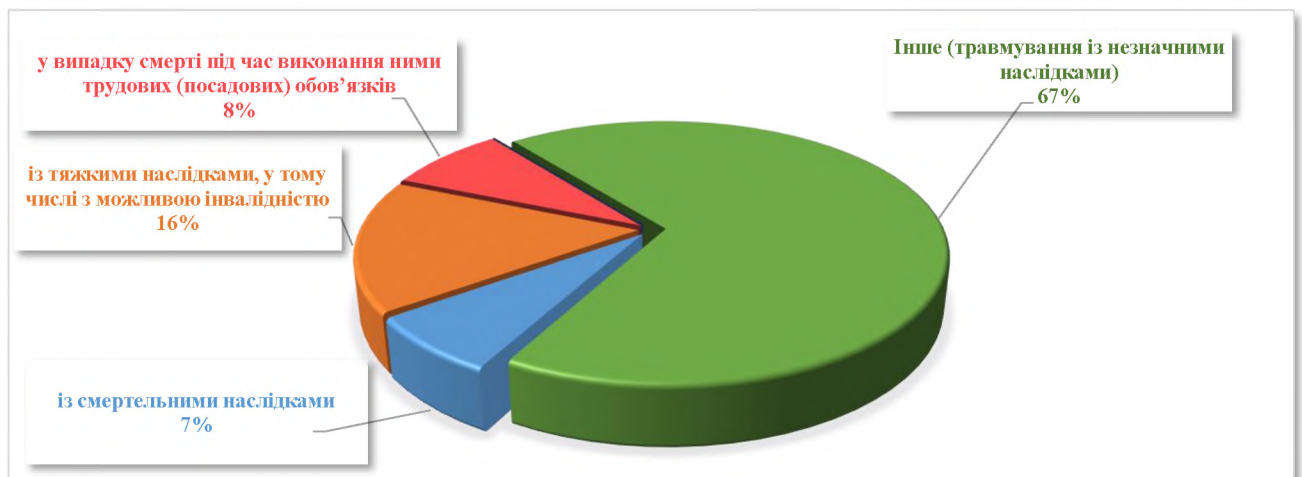
Найбільше у 2022 році травмувалися технічні працівники (66) та педагогічні працівники (26). (Діаграма 10.)

Діаграма 10. Відсотковий розподіл нещасних випадків по групах працівників

Найвищий рівень виробничого травматизму спостерігався серед працівників віком від 50 до 59 років (73 особи, що складає 78,5% від загальної кількості травмованих по Україні за 2022 рік).

Серед причин страхових нещасних випадків у 2022 році переважають травмування із незначними наслідками – 67% (68 випадків), з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю – 16% (16 випадків), у випадку смерті під час виконання ними трудових (посадових) обов’язків по 8 % (8 випадків), із смертельними наслідками 7 % (7 випадків) (Діаграма 11).

Діаграма 11. Відсотковий розподіл причин нещасних випадків на виробництві

Незважаючи на триваючу широкомасштабну збройну агресію, а в окремих регіонах в умовах ведення активних бойових дій, керівники та відповідальні посадові особи з охорони праці та безпеки життєдіяльності закладів освіти продовжують виконувати свої основні функції щодо забезпечення безпечних та нешкідливих умов праці, а також профілактики травматизму під час виробництва.

Основними причинами нещасних випадків, як і у попередніх роках, є організаційні, які складають майже 71%. Аналіз причин нещасних випадків показує, що основною причиною виробничого травматизму залишається

людський фактор. В першу чергу це недоліки та упущення в організації охорони праці з боку керівництва закладів освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН, та нехтування працюючими особистою безпекою.

МОН, органами управління освітою місцевих органів виконавчої влади, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності здійснюється моніторинг кількості нещасних випадків, які сталися з працівниками під час виконання ними трудових обов'язків, у тому числі через активні бойові дії, а також стану проведення розслідувань цих випадків.

На виконання законів України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 21.09.2022 № 2620-IX, постанов Кабінету Міністрів України від 15.11.2022 № 1289 та від 02.12.2022 №1350, внесені відповідні зміни до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та рішень Уряду, що набули чинності 01 січня 2023 року. Функції та завдання Фонду соціального страхування України за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку передані Пенсійному фонду України.

Відтепер застраховані особи, потерпілі внаслідок нещасного випадку на виробництві, члени їх сімей, а також страхувальники мають звертатись до органів Пенсійного фонду України з усіх питань загальнообов'язкового державного соціального страхування, зокрема:

фінансування допомог по тимчасовій втраті працездатності і по вагітності та пологах;

виплати допомог на поховання;

подання заяв-розрахунків для фінансування листків непрацездатності;

призначення, перерахування та здійснення страхових виплат з відшкодування шкоди, заподіяної потерпілому внаслідок нещасного випадку на виробництві та/або професійного захворювання або особам, які мають право на страхові виплати в разі смерті потерпілого.

Постановою правління Пенсійного фонду України від 21.12.2022 № 28-3 «Деякі питання фінансування для здійснення виплат та надання соціальних послуг, визначених Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» визначено особливості застосування Порядку фінансування страхувальників для надання матеріального забезпечення застрахованим особам у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та окремих виплат потерпілим на виробництві за рахунок коштів Фонду соціального страхування України, затвердженого постановою правління Фонду соціального страхування від 19 липня 2018 року № 12, на період до прийняття правлінням Пенсійного фонду України нового порядку.

Для отримання фінансування для надання матеріального забезпечення застрахованим особам у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та окремих виплат потерпілим на виробництві страхувальник, як і раніше, має

подати заяву-розрахунок, що містить інформацію про нараховані застрахованим особам суми страхових виплат за їх видами.

3. Щодо вирішення проблемних питань покращення стану травматизму серед учасників освітнього процесу

Покращення стану травматизму серед учасників освітнього процесу можливо у разі комплексного підходу кожного до проблем профілактики травматизму на всіх рівнях та має включати не тільки внесення змін у законодавчі та нормативно-правові акти й набуття практичних безпекових навичок у всіх сферах діяльності, а також необхідно змінити ставлення кожного до особистої безпеки, усвідомлення, що запорукою безпеки є неухильне дотримання всіма учасниками освітнього процесу встановлених правил поведінки. За таких умов зможемо докорінно змінити ситуацію на краще.

10 грудня 2022 року Міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет презентував програму великої трансформації «Освіта 4.0: Український світанок» одним із напрямів трансформації освіти є «Заклад освіти=Територія безпеки та комфорту», що включає ряд проєктів таких як:

- безпечне освітнє середовище в закладах освіти;
- спільні проєкти з МВС: «Класи безпеки», «Шкільний поліцейський»;
- Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки;
- програма Президента України «Здорова Україна»;
- програма «Шкільне харчування»;
- програма «Шкільний автобус» та інші.

Питання забезпечення безпеки закладів освіти є невід'ємною складовою процесу створення безпечного освітнього середовища.

Дорученням Прем'єр-міністра України від 17.09.2022 № 25087/0/1-22 за результатами наради, проведеної 15 вересня 2022 року, передбачено необхідність затвердження **Концепції безпеки закладів освіти** (далі – Концепція).

Концепція визначає проблеми, які потребують розв'язання, у сфері безпеки закладів освіти, мету, основні принципи, шляхи вирішення цих проблем та завдання і заходи, спрямовані на їх розв'язання, строки та очікувані результати її реалізації. Концепція представляє комплексне стратегічне бачення створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти та організацію в них рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти і викладання та включає стратегічні цілі:

- 1) Створення безпечної інфраструктури закладів освіти;
- 2) Ефективне попередження та протидія негативним безпековим явищам в освітньому середовищі;
- 3) Формування компетентностей безпеки в учасників освітнього процесу;
- 4) Організація безпечного підвезення учнів та вчителів до/з закладів загальної середньої освіти.

Питання безпеки закладів освіти та рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та викладання, організації безпечного освітнього середовища є особливо актуальним у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України.

Після схвалення Концепції передбачається розробити план заходів реалізації Концепції із визначенням строків виконання завдань та заходів, а також відповідальних за їх виконання.

З метою облаштування існуючих та будівництва нових захисних споруд Державним бюджетом України на 2023 рік передбачено видатки за бюджетною програмою 2211310 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти» в обсязі **1 500,0 млн. грн.**, які використовуватимуться у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

МОН підготовлено та направлено зацікавленим центральним органам виконавчої влади проект постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти», якою пропонується затвердити Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти, а також розподіл обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти у 2023 році.

Місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, заклади освіти продовжують роботу щодо приведення об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту у відповідність до санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, визначених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.08.2018 № 579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту» (зі змінами), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 липня 2018 року за № 879/32331. Проводиться поточний ремонт укріплень: демонтуються тимчасові перегородки; укріплюються входні двері; перевіряється електропроводка, освітлення та вимикачі; облаштовуються вентиляційні отвори; забезпечуються місцями для сидіння (лежання); облаштовується забір води від системи централізованого водопостачання та водовідведення або створюється запас води в ємностях; створюється запас продуктів тривалого зберігання, а також теплих речей та ковдр, забезпечивши їх зберігання у водонепроникних чохлах; запаси електролампочок, свічок, ліхтарів; первинних засобів пожежогасіння, шанцевого інструмента, засобів надання медичної допомоги, засобів зв'язку та оповіщення (телефонів, радіостанцій, радіоприймачів).

Задля досягнення стратегічних цілей Концепції необхідно здійснити комплекс заходів:

– в частині формування компетентностей безпеки в учасників освітнього процесу за основними напрямками:

1) Системне навчання учасників освітнього процесу діям у надзвичайних ситуаціях;

2) Підвищення кваліфікації, рівня обізнаності та підготовки педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників закладів освіти з безпекових питань;

3) Освітні програми з питань безпеки (цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, домедичної допомоги, прав, свобод та обов'язків громадянина).

– в частині нормативно-правового забезпечення:

1) внесення змін до статті 51 Закон України «Про повну загальну середню освіту» щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників у питанні надання

психологічної підтримки учасникам освітнього процесу «не менше 10% загальної кількості годин обов'язково повинні бути спрямовані на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у питанні надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу»;

2) внесення змін до Положення про функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) єдиної державної системи цивільного захисту, затвердженого наказом МОН від 21.11.2016 № 1400, зареєстрованого в Мін'юсті 14.12.2016 за № 1623/29752;

3) трансформація психологічної служби системи освіти та психологічного супроводу;

4) перегляд (розроблення) штатних розписів інклюзивно-ресурсних центрів;

5) розроблення та затвердження стратегії інклюзивної освіти.

– в частині забезпечення матеріально-технічного безпечного освітнього середовища:

1) опрацювання питання забезпечення охорони закладів освіти із залученням суб'єктів охоронної діяльності;

2) облаштування закладів освіти тривожною сигналізацією з виведенням сигналу на пульти суб'єктів охоронної діяльності;

3) встановлення системи зовнішнього та/або внутрішнього відеоспостереження;

4) забезпечення закладів освіти відповідними огорожами навколо будівель, де організовується або забезпечується освітній процес.

Питання забезпечення безпечних умов надання освітніх послуг в закладах освіти необхідно тримати на постійному контролі керівництва МОН, місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та закладів освіти.

Роботу з профілактики травматизму в закладах освіти необхідно проводити диференційовано, залежно від віку здобувачів освіти. Заходи щодо профілактики травматизму повинні включатися в план виховної роботи, який контролюється керівництвом закладу освіти, спрямовуються на профілактику травматизму та проводитися в позаурочний час. Знання та навички, отримані в закладі освіти, закріплюються в повсякденному житті. Основна увага дорослих має бути направлена на попередження дорожньо-транспортного травматизму, а також на навчання дітей безпечному виконанню різних господарських робіт.

4. Висновок та пропозиції

Профілактикою травматизму серед учасників освітнього процесу сьогодні стурбований весь світ. Наслідки воєнних дій, все більше жорстокий прогрес призводить до того, що за останній час збільшується кількість важких ушкоджень, ускладнених шоком, крововтратою, порушеннями життєво важливих функцій організму. Адже дії агресора непередбачувані, а наслідки воєнних дій більш трагічні. Крім того, машини стали швидшими, електротехніка поширенішею, будинки вищі, скла і бетону більше, часу менше. А швидкості, спритності, гнучкості у дітей стає все менше. Ось чому в більшості країн проблемою дитячого травматизму стурбовані не тільки лікарі, а й інженери, юристи, педагоги та політики. Але ніякі громадські діячі і організації не будуть думати про здоров'я дітей більше, ніж їх власні батьки і вчителі.

Незважаючи на універсальність профілактичної стратегії, має бути індивідуальний підхід до розробки програм профілактики для кожної вікової групи з огляду на визначені фактори ризику травмування.

У роботі закладу освіти одним із пріоритетних завдань є формування стійких здоровозбережувальних компетентностей здобувачів освіти, навичок безпечної поведінки на території закладу освіти, на вулицях і дорогах. Крім того, здійснювати контроль за відповідністю умов навчання санітарно-епідеміологічним нормам. Основною формою профілактики дитячого травматизму в закладі освіти є інструктування з охорони праці та безпеки життєдіяльності як працівників закладу освіти, так і здобувачів освіти. А регулярне проведення профілактичних бесід із здобувачами освіти та їх батьками про необхідність дотримання правил поведінки як у закладі освіти так й у побуті, має стати одним з основних заходів попередження дитячого травматизму. У школі необхідно на час перерв визначати графіки чергування вчителів та учнів старших класів в коридорах і рекреаціях школи.

З метою профілактики травматизму серед учасників освітнього процесу пропонується визначити основні завдання керівникам органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів освіти та установ, що належать до сфери управління МОН.

Наголосити на тому, що виконання завдань щодо попередження травматизму серед учасників освітнього процесу залишається одним з першочергових завдань керівників всіх рівнів задля забезпечення прав учасників освітнього процесу на безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці. Адже, як визначено основним законом держави, Конституцією України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Завідувач сектору мобілізаційної роботи,
цивільного захисту та безпеки життєдіяльності

Андрій ЦИМБАЛ